

Eesti HIV-epideemia strateegilise informatsiooni analüüs 2011

HIV/AIDSi-ajastu alguseks maailmas peetakse 1981. aastat, Eestis diagnoositi HIV-infektsiooni esimest korda 1988. aastal. Sellest ajast alates on nii Eesti poliitiline ja sotsiaal-majanduslik olukord kui ka tervisesüsteem (sh tervisehoiuteenuste struktuur ja kättesaadavus) olulisel määral muutunud. Teisenenud on ka Eesti HIV-epideemia iseloom: kui 1990. aastatel püsis haigestumus Eestis väiksena ning HI-viirus levis peamiselt seksuaalsel teel, siis 2000. aasta suvel arenes plahvatuslik epideemia HIV leviku tõttu süstivate narkomaanide seas. Kõige suurem oli HIV-nakkuse esmashaigestumus Eestis 2001. aastal, kui registreeriti 1474 uut juhtu. 2011. aasta lõpuks oli Eestis alates esimesest juhust kokku registreeritud 8060 HIV-juhtu. Ehkki möödunud aastal vähenes HIV-esmashaigestumus 2000. aasta tasemele – 2011. a registreeriti vastavalt 368 ja 2000. a 390 HIV-nakkuse esmasjuhtu –, paistab Eesti rahvusvahelistes võrdlustes endiselt silma kõrgete HIV-näitajatega: 2009. a olime Euroopas esikohal nii hinnanguliselt 1,2%-lise HIV-levimusega täiskasvanute (15–49aastaste) seas kui ka esmasjuhtude arvuga, s.o 30,7 juhuga 100 000 inimese kohta.

HIV-nakkuse käsitluses on seoses HIV-spetsiifilise antiretroviirusraviga toimunud olulised muutused: letaalsest nakkushaigusest on saanud krooniline haigus, mis lisaks viirusevastasele ravile nõuab ka kardiovaskulaarsete, metaboolsete jm vananemisega seotud kaashai-guste käsitlust. Et parima lahenduse ehk vaktsiinini on ikka veel pikk tee minna, on viimasel ajal aktiivselt uuritud HIV seksuaalse leviku tõkestamiseks nii nakatunud partneri varajast antiretroviirusravi (uuring

HPTN052) kui viiruse ekspositsiooni-eelse profülaktika võimalusi ja barjääre (uuringud iPrEx, CAPRISA). Dünaamiline HIV-epideemia eeldab epideemia pidevat jälgimist ning regulaarselt kohandatud riiklikku n-ö vastuseisu ehk HIV/AIDSi strateegia ja selle prioriteetide, sh nii nakatunutele kui ka ohustatud rahvastikurühmadele pakutavate teenuste ülevaatamist ning vajaduse korral ümberkorraldamist.

2011. aasta lõpus teostasid Tervise Arengu Instituut ja Sotsiaalministeerium WHO eestvõttel üksikasjaliku retrospektiivse Eesti HIV-epideemia strateegilise informatsiooni analüüsi. Analüüsi tulemuseks on põhjalik ülevaade epideemia senisest kulust ning praegusest seisust, mille alusel on võimalik hinnata HIV-valdkonnas pakutud teenuste asjakohasust, piisavust ning seada HIV/AIDSi riikliku strateegia 2013.–2015. aasta tegevusplaanile tõenduspõhised eesmärgid. Ühtlasi on analüüsis HIV-valdkonna alateemade (riskirühmade, HIVga seonduvate nakkuste, pakutavate teenuste jt) kaupa välja toodud lüngad olemasolevates andmetes ning antud konkreetseid soovitusi HIV-epideemia seire ja sekkumise (t) e täiustamiseks.

Analüüsi peamised tulemused

- Olemasolevad HIV-nakkuse esmashaigestumise ja levimuse andmed enim ohustatud rahvastikurühmades (eelkõige süstivate narkomaanide seas) näitavad, et HIVi levik Eestis on aeglaselt, kuid püsivalt vähenemas.
- Süstivate narkomaanidega (nii süstimisvarustuse jagamise kaudu kui ka seksuaalselt) seotud HIVsse nakatumise juhtude arv ületab endiselt tavarahvastikus seksuaalsel teel nakatumise juhtude arvu. Puuduvad viited HIV-epideemia puhkemisele teistes ohustatud rahvastiku-

rühmades, näiteks meestega seksivate meeste seas. Viimase viie aasta jooksul on HIV-nakkuse levimus süstivate narkomaanide seas püsinud stabiilne, ehkki väga suur.

- HIV mõjustab enam ohustatud rahvastikurühmi (süstivaid narkomaane ja nende seksuaalpartnereid) jätkuvalt rohkem kui üldrahvastikku. Seksuaalne riskikäitumine ning seksuaalsel teel levivate infektsioonide levik üldrahvastikus on viimase 10 aasta jooksul mõningal määral vähenenud. Kui selline trend jätkub ning epideemia süstivate narkomaanide seas suudetakse kontrolli all hoida, on põhjust loota, et HIV-epideemia Eestis ei levi üldrahvastikku.

ALLIKAS

Rüütel K, Trummal A, Salekešin M, Pervilhac C. HIV Epidemic in Estonia: Analysis of Strategic Information. Case Study. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2011. <http://www.euro.who.int/en/what-we-publish/abstracts/hiv-epidemic-in-estonia-analysis-of-strategic-information.-case-study>

Kommentaar

Ehkki suur osa Eesti HIV-epideemiat puudutavatest andmetest oli ka varem elektroonilisel infomaastikul või konkreetse huvi korral vastavatest ametkondadest otsekontaktide kaudu kättesaadav, on äsja avaldatud Eesti HIV-epideemia strateegilise info analüüs ühes (üle 100-leheküljelises) dokumendis, kus on selgelt ja struktureeritult kokku võetud enamik HIV-valdkonda puudutavaist andmeist. Dokument on ingliskeelne, illustreeritud rohkete jooniste ja tabelitega ning asjalik teatmeteos HIV-valdkonnas tegutsevatele spetsialistidele, olgu siis rahvatervise või tervishoiu valdkonnas ning nii Eestis kui ka huvilistele väljastpoolt Eestit.

Kaja-Triin Laisaar, Anneli Uusküla
TÜ tervishoiu instituut
kaja-triin.laisaar@ut.ee